

N:o 101.

Af herr **J. Eklund** i Högemåla, *om ändring i Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i afseende å förhöjning af terminsafgifterna för lärjungar vid de allmänna läroverken.*

Till 1882 års Riksdag hade Kongl. Maj:t aflåtit nådig framställning om, bland annat, löne- och pensionering för lärare vid de högre och femklassiga allmänna läroverken, högre lärarinne- och folkskollärarseminarierna äfvensom angående beredande af tillfällig löneförbättring åt lärarne vid så väl de treklassiga allmänna läroverken, som de två- och enklassiga pedagogierna, under förutsättning af förhöjda terminsafgifters införande vid de allmänna läroverken och pedagogierna.

Statsutskottet, som hade att behandla denna proposition, yttrade, i sitt betänkande derom, som följer: »Enligt utskottets åsigt kan det äfven anses rätt och skäligt att personer, som befinna sig i den ekonomiska ställning, att de kunna bekosta eller i allt fall bidraga till utgifterna för sina barns undervisning, icke erhålla denna undervisning så godt som för intet af staten. Genom bestämmandet af en högre afgift vinnes dessutom den ur såväl allmän som enskild synpunkt beaktansvärda fördelen, att ej allt för många ynglingar lockas in på den mödosamma studiebanan eller frestas till att för länge fortsätta sin skolgång utan att därför hafva tillräckliga anlag eller i längden kunna bära de uppofringar, som dermed äro förenade, om de skola vinna verklig eller för staten afsevärd förkofran i bildning.»

Emot detta utskottets beslut reserverade sig de af Andra Kammaren valde ledamöterna, hvilka bland annat erkände billigheten, att de mera bemedlade, hvilkas söner i regeln torde få anses om icke mest anlita,

dock fullständigast begagna sig af de allmänna läroverken, genom högre terminsafgifter mer än nu bidraga till kostnaden för den offentliga undervisningen, men icke för närvarande kunde biträda Kongl. Maj:ts proposition.

Riksdagens beslut blef, att »Första Kammaren biföll statsutskottets hemställan, under det att Andra Kammaren beslöt i öfverensstämmelse med reservanternas förslag.» Under sådana förhållanden förföll frågan om förhöjda terminsafgifter.

Vid 1887 års riksdag förnyades samma kongl. proposition, hvilken till följd af Riksdagens upplösning icke kom att af densamma ompröfvas.

Då frågan vid 1890 års riksdag åter föredrogs, kunde icke heller enighet i beslut rörande höjda terminsafgifter de båda kamrarna emellan ernås, utan frågan derom förföll äfven den gången.

Nu har herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet till innevarande års Riksdag, under åttonde hufvudtiteln i Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, rörande höjda terminsafgifter för lärjungar vid statens allmänna läroverk anført och föreslagit: att — under förutsättning att den föreslagna löne-regleringen för lärarne vinner fastställelse — lärjunge, som är vid allmänt läroverk inskrifven, skall, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1893 för hvarje termin erlägga till statsverket:

inom 1:sta, 2:dra och 3:e klasserna 10 kronor

„ 4:de och 5:te „ 20 „

„ 6:te och 7:de „ 30 „

att befrielse från nämnda afgift må kunna beviljas mindre bemedlade lärjungar, som uppfylla det för hel befrielse stadgade villkor;

att å hvarje skolestadium (klasserna 1—3, 4—5 samt 6—7) icke mer än 15 procent af stadiets hela lärjungeantal må erhålla *hel* befrielse och icke mer än 20 procent *half* sådan, hvarvid dock, om så pröfvas nödigt, *två* *halfva* befrielser må kunna sättas i stället för *en* *hel* sådan eller omvänt, blott att hela det för hvarje termin inom stadiet debiterade afgiftsbelopp ej understiger 75 procent af hvad det skulle utgöra om alla lärjungarne erlade full afgift;

att förslag å de lärjungar, som skola komma i åtnjutande af befrielse, upprättas af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje särskildt fall gäller, samt en af läroverksstadens kommunalstyrelse och två af vederbörande landsting valda ledamöter, hvilket förslag derpå underställes eforus till pröfning och stadfästelse;

att uppbörden af samtliga terminsafgifter verkställes på utsatt tid, minst 14 dagar efter det tillkännagifvande skett angående de beviljade befrielseerna, och senast 8 veckor efter terminens början;

att uppbörden af de till statsverket ingående afgifterna redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni månads och för höstterminen före december månads slut;

att lärjunge, som ej före lästerminens utgång erlagt stadgade afgifter, skall från läroverket uteslutas, intill dess den resterande afgiften blifvit gulden; samt

att om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskar erhålla afgångsbetyg, sådant må för honom utfärdas; dock att å detsamma skall antecknas den skuld, i hvilken han häftar på grund af uraktlåtenheten att erlægga de stadgade afgifterna.»

För ifrågavarande höjda terminsafgifter hemställas nu åter om Riksdagens bifall, af skäl att lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken må, utan statsverkets ytterligare betungande, beredas ökade löneförmåner. Befogenheten af en billig lönetillökning åt dessa lärare, synnerligast dem, som stå i de lägre lönegraderna, kan nog vara med rättvisa förenad; äfvensom att denna ökning må ske till följd af höjda terminsafgifter; men att, på sätt som föreslagits, bestämma och uttaga dem kan, enligt mitt förmenande, icke vara med rättvisa och billighet förenligt.

Förmögenhetsklasserna synas förefinnas olika på olika orter. I rikets stora och medelstora städer förekommer gemenligen den största rikedomen och burgenheten, hvaremot i småstäderna och med enskilda undantag på landet sådan mera spridd anträffas.

Terminsafgifterna böra, synes mig, betingas efter lärjungarnes föräldrars eller målsmäns förmögenhetsvilkor, och de nu föreslagna beloppen kunna vara både för små och för stora, beroende på den de träffa. Hvad skulle en årlig kontant utgift på 50 å 90 kronor för en sin sons högre skolundervisning betyda för den embetsman, bruks- och egendomsegare, grosshandlare m. fl., hvars årsinkomster uppgå exempelvis till 6, 9 å 12 tusen kronor och derutöfver, synnerligast då han är boende i den stad, hvarest läroverket är beläget? Men annorlunda ställer det sig för svagt aflönade embetsmän, såsom vice pastorer, komministrar, tjänstemän vid post-, tull- och telegrafverken, folkskolelärare, handtverkare, små jordbrukare m. fl., i synnerhet om barnens antal äro många och boningsorten en annan än läroverksstadens. Man kan icke med skäl förmena, att dessas flesta barn skola fränkännas högre skolbildning; ty i en syskon-

krets kunna finnas gossar med svagt utvecklade kroppskrafter, hvilka ega en lofvande intellektuel begåfning, sådana med afgjord olust för kroppsarbeten, men med liflig håg för studier; men föräldrarne äro i lefnadsvilkor blott bergade, de äro icke helt medellösa; ty de hafva en mindre lön eller inkomst af kapital och arbete på varierande 7, 15 å 18 hundra kronor eller mera eller ega en hemmansdel, värd 5 å 10 tusen kronor o. s. v., och kunna således betala något, men icke så mycket som är föreslaget. Att vinna hel befrielse tillkommer endast medellöse lärjungar, och detta till 15 procent af antalet i hvarje skolstadium. Återstå blott 20 procent, som kunna erhålla half sådan. I allt fall får antalet betalande icke understiga 75 procent af antalet.

Om reservanterna i 1882 års statsutskott haft rätt, då de om hittills varande förhållanden vid de högre läroverken uttala: »de mera bemedlade, hvilkas söner i regeln torde få anses om icke mest anlita, dock fullständigast begagna sig af de allmänna läroverken», så skall, om dessa föreslagna förhöjda terminsafgifter blifva beviljade, det ännu mera komma att förverkligas, det lagstiftningen tenderar att vilja reservera den lärda vägen för de förmögnares barn. De fattigastes komma i regeln sällan så långt, och för dem, som väl icke kunna hänföras till »medellösa», men sakna tillräckliga medel för ökade skolafgifter, för dem blir en högre skolbildning nästan omöjlig, synnerligast om flere än en af sönerne vilja höja sig öfver det kunskapsmått folkskolan erbjuder; huru många äro dock icke de män, som utgått ur fattiges och mindre bemedlades hem, hvilka blifvit till heder för vårt land och en prydnad för vetenskap, konst och industri!

Vidkommande förslagets båda sista punkter, synes det som om deri föreslagna restriktiva bestämmelser icke skulle vara med statens värdighet förenliga; ty lärjungarne äro i regeln barn och omyndige ungdomlingar, beroende helt och hållet af föräldrars och målsmäns åtgöranden. Skola dessa utan vidare uteslutas från läroverket innan undersökning egt rum, huruvida föräldrarna eller målsmän ega tillgång betala bristande skolafgifter? Skall lärjunge, som önskar erhålla afgangsbetyg, i detsamma få antecknad att han häftar för skuld, ehuru han är omyndig och enligt lag icke eger fritt förfoga öfver sin egen egendom, mycket mindre öfver föräldrarnas, därför att dessa eller målsmannen behagat undandraga honom sitt bistånd? Eller, om föräldrarna råka i obestånd, skall gossen, som icke rår därför, stämplas i ett offentligt betyg såsom den der icke fullgjort hvad de till följd af oförmåga eller försummelse uraktlåtit? Jemförer man härmed högsta domstolens yttrande i utslag den 6 nästlidne februari rörande förbud för prest att i betyg intaga oegentlighet,

som till mogen ålder kommen person verkligen låtit komma sig till last, så synas ifrågavarande betygsanteckningar icke vara synnerligen välbetänkta. I likhet med hvad som eger rum med oguldna krono- och kommunalutskylder, så kunna ju bristande skolafgifter utlemnas till vederbörande exekutor för laga indrifning. Skulle tillgång saknas, så får staten i detta som många andra fall förlora sin rätt. I annat fall böra skolafgifter infordras, innan terminen börjat eller ock därför ställas godkänd säkerhet.

Den nämnd, som enligt kongl. förslaget skall föreslå, hvilka lärjungar, som skola komma i åtnjutande af hel och half befrielse från ifrågavarande afgiftsbelopp, skall sannolikt komma att med all den henne till buds stående kännedom samvetsgrant afgifva sitt förslag; men det blifver henne i många fall ganska svårt, om icke rent af omöjligt, att tillförlitligt träffa de rätta personerna, i hvad deras ekonomi angår.

Det afsevärda målet med höjda terminsafgifter, synes mig, skall säkrare och lättare vinnas derigenom, att, då lärjunge anmäles till inskrifning vid läroverket och sedan under hvarje termin, för bestämmandet af den afgift, som för honom skall erläggas, företes den senast utfärdade kronodebetsedeln eller vederbörandes bevis på den bevillning, som erlagts till staten för föräldrars egendom eller annans, som kan anses pliktig att därför ansvara, samt för kapital och arbete eller för lärjunges egendom och inkomst deraf, då blir den föreslagna nämnden mindre behöfelig och en säkrare grund lagd för afgiftens bestämmande än som kan ske genom densamma. Tänker man sig att årliga skolafgiften för lärjunge bestämmes lika med eller till en del af bevillningen till staten, att utgå med hälften under hvardera af läsårets båda terminer, så tror jag man, så godt sig göra låter, kommer rätten närmast; ty äfven denna skatt kommer då att erläggas i mån af förmåga att kunna bära densamma.

Med anledning af hvad jag haft äran anföra dristar jag vördsamt föreslå,

att, under förutsättning det Kongl. Maj:ts nådiga framställning rörande lärarnes vid rikets högre allmänna läroverk aflöning vinner Riksdagens bifall, Riksdagen tackes bestämma angående de dervid fogade villkor om höjda terminsafgifter för lärjungarne, det denna förhöjning må komma att grunda sig, icke på bestämda belopp, utan på lärjunges föräldrars, målsmans eller

hans egen bevillning till staten att utgå med lika belopp eller del deraf, fördelad på läsårets båda terminer.

Stockholm den 30 januari 1892.

J. Eklund

från Kalmar län.

N:o 102.

Af herr **R. Petersson** i Skurö, *om upphäfvande af vissa stadganden i kyrkolagen m. m.*

I närvarande tid, då lifliga andliga rörelser äro rådande och mäktiga krafter i verksamhet för att omkullstörta den bestående ordningen äfven inom det kyrkliga området, ja omintetgöra till och med tron på en personlig Gud, och då dessa krafter banérförare ofta såsom vapen använda de rådande missförhållandena inom statskyrkan, i det att många föråldrade institutioner och bruk, som på sin tid väl kunde hafva något berättigande, men hvilka nu, då en stigande upplysning gjort allmänheten mera mogen att äfven i andliga frågor tänka och döma, endast betraktas som »sekelgamla orättvisor» samt fostra parti- och meningsskiljaktighet der, hvarest enhet och kärlek framför allt borde råda, synes det mig vara fosterlandsälskande lagstiftares pligt att, der så kan ske, afskaffa de privilegier och företräden — i forntiden af ofta mycket ringa anledning tillagda vissa personer och stånd — som, oaktadt den orättvisa de innebära, ännu i dag gälla såsom lag, hvilka, då de innehafvas och utöfvas af personer, som sakna allt inflytande på de andliga rörelserna, äro för vår tid högst olämpliga, och betraktas med ovilja och missnöje af det stora flertalet.